

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонтиDOI: doi.org/10.31499/2616-5236Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>ISSN
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 338.24:004

DOI: [10.31499/2616-5236.2\(24\).2023.281165](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.281165)

*Larysa Vdovychenko, Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Associate Professor of the Department of Economic Policy and Safety*

**ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ У
ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД
DIGITALIZATION OF REGULATORY ACTIVITIES IN UKRAINE
DURING THE POST-WAR PERIOD**

***Анотація.** У статті розкрито суть понять «регуляторний процес», «регуляторна діяльність», «діджиталізація», при цьому регуляторну діяльність як об'єкт дослідження розглянуто з таких аспектів: економічного, правового, інформаційного та організаційного. Доведено, що саме застосування у ході цього дослідження поряд з існуючими дефініціями терміну «діджиталізація» радикально не змінює сутності існуючого процесу здійснення регуляторної діяльності в Україні, який базується на підставі застосування позитивного досвіду європейських країн та має певні переваги. Представлено головні результати діджиталізації регуляторної діяльності на мікро- та макрорівнях. Обґрунтовано, що саме діджиталізація регуляторної діяльності як процес трансформації, який доцільно розпочати у повоєнний період, направлено на вирішення першочергових цілей у сфері регуляторної діяльності: доступність та зручність; покращення комунікаційних зв'язків; нульова толерантність до корупції; доцільність запроваджених регулювань підприємництва та рекомендовано застосувати у такому процесі запропоновані автором принципи. Досліджено зони ризиків діджиталізації регуляторної діяльності та намічено перспективи подальших досліджень у цій сфері, направлених на зміну тактики та стратегії розвитку економіки України у повоєнний період.*

***Abstract.** The article reveals the essence of the concepts «regulatory process», «regulatory activity», «digitalization», while regulatory activity as an object of research is considered from the following aspects: economic, legal, informational and organizational. It has been proven that the very application of the term «digitalization» in the course of this study along with the existing definitions does not radically change the essence of the existing process of regulatory activity in Ukraine, which is based on the application of the positive experience of European*

countries and has certain advantages. The main results of digitalization of regulatory activity at the micro level (optimization, improvement of quality and efficiency of regulatory activity) and macro level (scale of information dissemination, information awareness of subjects in the regulatory process) are presented. It is substantiated that the digitalization of regulatory activity as a transformation process, which is expedient to start in the post-war period, is aimed at solving the primary goals in the field of regulatory activity: accessibility and convenience; improvement of communication links; zero tolerance for corruption; the expediency of the introduced regulations of entrepreneurship and it is recommended to apply the principles proposed by the author in such a process (accessibility, consolidation, ensuring reliability, preservation and protection, technological unity and harmonization of information disclosure in the field of regulatory activity). The areas of risk of digitalization of regulatory activity were investigated (technological: differences between digital and human decision-making logics and military: dependence on technical conditions) and prospects for further research in this area, aimed at changing the tactics and strategy of the development of the economy of Ukraine in the post-war period, were outlined.

Key words: regulatory process, regulatory activity, digitalization of the economy, digitalization, digital transformation, regulatory act, regulatory impact analysis, M-Test, digital interaction

Ключові слова: регуляторний процес, регуляторна діяльність, цифровізація економіки, діджиталізація, цифрова трансформація, регуляторний акт, аналіз регуляторного впливу, M-Тест, цифрова взаємодія

Постановка проблеми.

Розпочата росією війна завдала важкого удару українській економіці та бізнесу. Очевидно, що мікро- та малому бізнесу зараз складніше, аніж великим компаніям, адже їхній запас міцності значно менший. Втім, про відновлення варто думати вже сьогодні. Безумовно, в контексті відновлення важливим є питання, звідки саме брати кошти на фінансування та якою врешті буде сума збитків. Адже, на жаль, війна триває та відповідно збільшуються і втрати. Крім джерел пошуку цих коштів, не менш важливим для України буде їх раціональне використання. Адже будь-які корупційні ризики можуть стати червоним сигналом для міжнародних партнерів, готових

фінансувати відновлення країни. Україна справді має колосальні перспективи, шалені можливості та цінні ресурси. Але для нових інвестицій дуже потрібне завершення воєнних дій та прозора регуляторна діяльність під час прийняття нормативно-правових актів, направлених на регулювання різних сфер економічної діяльності в Україні, які, спираючись на застосовану у Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [1] термінологію, мають назву «регуляторні акти». Діджиталізація – це той чинник, який надає значні переваги для розвитку в обраному нами напрямку дослідження, оскільки економічне зростання та трансформація у

сучасному світі відбуваються завдяки розширенню та більш зручному використанню цифрових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми цифровізації економіки, завдання, які в зв'язку з цим стоять перед бізнесом, державою і суспільством в цілому, виклики, що породжуються діджиталізацією, і надані нею шанси є об'єктом інтенсивного осмислення в середовищі науковців, серед яких можна виділити таких, як: О.Гудзь, Г.Жосан, О.Абакуменко, О.Грибіненко, А.Гуренко, Л.Лігоненко, В.Рижков та ін.

Аспекти регуляторної діяльності досліджувалися у наукових працях О.Літвінова, І.Колупаєвої, С.Кулика, Т.Мельник, М.Погрібняка, М.Юдіна, О.Юлдашева та ін.

Тому проблематика, пов'язана з діджиталізацією регуляторної діяльності, охоплює широке коло питань, які мають ключове значення для реалізації та ефективності процесів цифровізації української економіки. Зокрема, у даній статі розглядаються особливості та труднощі, які виникають у процесі здійснення в Україні регуляторної діяльності, а також шляхи їх оптимізації у повоєнний період, концептуальні засади яких доцільно розробляти зараз, не зважаючи на військові дії, які тривають.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягає в огляді процесу здійснення в Україні регуляторної діяльності та виявленні тенденцій його трансформації через формат діджиталізації.

В зв'язку з цим об'єктом нашого дослідження є процес здійснення регуляторної діяльності як інструмент розвитку економіки та управління національним господарством України, а предметом дослідження – теоретичні та методично-прикладні засади впровадження діджиталізації у сфері регуляторної діяльності органів публічного управління економікою України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж перейти до розгляду необхідності впровадження діджиталізації у процесі здійснення в Україні регуляторної діяльності, а у подальшому показати її вплив на відтворювальні процеси у суспільстві, визначимо пов'язані з цим терміни, розуміння сутності яких дозволить відобразити логіку розгляду даного питання в процесі проведення наукового дослідження.

Процес – від появи самої ідеї про необхідність розробки, керуючись вимогами Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [1], регуляторного акту до його впровадження і оцінки впливу – називатимемо регуляторним процесом, а діяльність усіх суб'єктів, задіяних в ньому, – регуляторною діяльністю.

Регуляторну діяльність в Україні можна розглядати з різних аспектів:

1. Економічний аспект дозволяє охарактеризувати регуляторну діяльність через вплив свого результату, яким є регуляторний акт (РА), на об'єкт

державного регулювання – економічну систему з позиції досягнення цілі регулювання і отримання прогнозованого результату впровадження РА через покращення економічних і соціальних показників господарської діяльності підприємницького та споживацького секторів економіки і відображає дієвість регуляторного механізму на економічну систему з боку держави.

2. З правового аспекту регуляторна діяльність характеризується у вигляді сукупності принципів, форм, методів, механізмів реалізації та інструментів регламентованої взаємодії суб'єктів у регуляторному процесі, що забезпечують розробку РА і досягнення цілей регулювання, вибір найкращого з альтернативних варіантів і забезпечення його виконання.

3. Інформаційний аспект відображає засоби та інструменти забезпечення взаємодії суб'єктів у регуляторному процесі, який пов'язаний зі збором, аналізом, обміном документованою і не документованою інформацією, забезпеченням доступу до процесу прийняття РА шляхом використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і створених на їх основі відповідних реєстрів та інформаційної системи регуляторної діяльності.

4. Організаційний аспект регуляторної діяльності сприяє застосуванню регуляторних механізмів та проявляється через систему організації взаємодії суб'єктів у регуляторному процесі і

показує, через які форми здійснюється їх взаємодія.

За таких умов важливим моментом регуляторної діяльності є визначення цілі державного регулювання, яка у подальшому конкретизується у цілях розробки РА і саме може бути доведена у ході розкриття інформаційного аспекту регуляторної діяльності або, як на сьогодні все частіше зазначається, застосування тренду «діджиталізація». В різних джерелах використовуються декілька варіантів цього терміну: «цифровізація», «діджиталізація/дигіталізація» та «інформатизація». Ми у цьому дослідженні будемо застосовувати поняття «діджиталізація», точний переклад якого з англійської означає «оцифрування» або ж «приведення в цифрову форму», а отже, на наше переконання, радикально не змінює сутності існуючого процесу здійснення регуляторної діяльності в Україні, який базується на підставі застосування позитивного досвіду європейських країн та має певні переваги.

Відповідно до німецького економічного словника дефініція «діджиталізація» має кілька значень: цифрова трансформація будь-якої інформації або комп'ютеризація будь-яких процесів [2].

Сучасні німецькі вчені Thomas Ochs та Ute Anna Riemann вбачають у діджиталізації впровадження цифрових технологій у повсякденне життя шляхом оцифрування всього того, що може бути діджиталізовано [3].

Veronica Scuotto, Francesca Serravalle, Alan Murray та Milena

Viassone вважають, що діджиталізація – це впровадження цифрових технологій для зміни бізнес-моделі організації з метою створення додаткової цінності від використання нових, передових технологій та гігантського цифрового потоку інформації [4].

Турецький вчений Huseyin Kazan розглядає діджиталізацію не тільки в економічному, а й у соціальному контексті. На його думку, діджитальна трансформація в процесі впровадження використання ІКТ не тільки впливає на уподобання споживачів, а й змінює їх [5].

Ще один сучасний турецький вчений Nilufer Serenikli вважає, що

саме діджиталізація є каталізатором змін та перетворень, що відбуваються у світі внаслідок використання ІКТ [6].

Таким чином, діджиталізація сьогодні виступає глобальним процесом, який охоплює всі сфери людської діяльності та може проявлятися як на мікрорівні (внутрішнє середовище об'єкту нашого дослідження), так і на макрорівні (зовнішнє середовище об'єкту дослідження). Головні результати регуляторної діяльності, що обумовлені діджиталізацією, представлено на рис. 1.

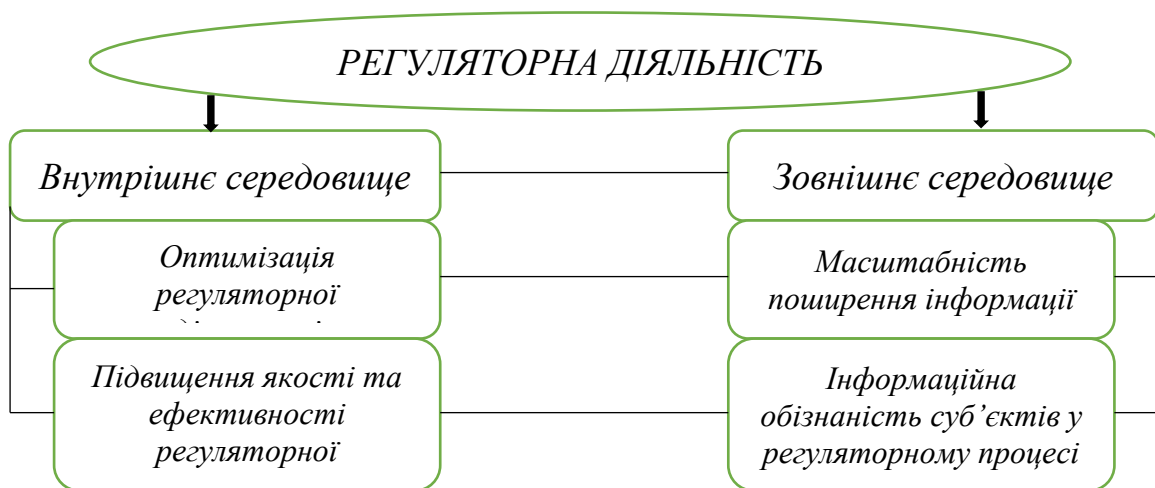

Рис. 1. Головні результати діджиталізації регуляторної діяльності
Джерело: створено автором.

Як відомо, «традиційним є твердження про існування трьох секторів, що формують сучасне суспільство і між якими має бути налагоджена взаємодія, а саме:

– держава, що включає органи публічного управління, у тому числі органи місцевого самоврядування, бюджетні установи та організації, засновані на законі чи в межах

повноважень органів публічного управління;

– бізнес, до якого належить система юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, які займаються діяльністю, пов'язаною з отриманням прибутку;

– громадянське суспільство, що включає такі інститути, як громадяни (фізичні особи),

громадські організації та рухи (юридичні особи), створені за власною ініціативою засновників незалежно від волі органів публічного управління без мети одержання прибутку» [7, с. 25].

З розвитком інформаційного суспільства виникла нова форма взаємодії – інформаційна (цифрова), як діяльність, спрямована на збір, обробку, застосування та передачу інформації, яка здійснюється колом суб'єктів такої взаємодії.

Регуляторна діяльність в Україні являє собою складний процес, який налічує такі етапи як: 1) визначення проблеми, яку передбачається розв'язати шляхом прийняття певного РА, збір, узагальнення, систематизація та аналіз наявної інформації щодо цієї проблеми; 2) планування діяльності із підготовки проєкту РА; 3) обґрунтування проєкту РА, підготовка аналізу регуляторного впливу та тесту малого підприємництва (М-Тест) РА; 4) розробка проєкту РА та проведення його базового відстеження; 5) оприлюднення повідомлення, проєкту, аналізу регуляторного впливу та М-Тесту РА; 6) робота із зацікавленими суб'єктами; 7) процедура погодження проєкту РА; 8) прийняття та офіційне оприлюднення РА; 9) проведення повторного і періодичного відстеження результативності РА та у разі необхідності його перегляд [1; 8].

Як бачимо, у регуляторному процесі може бути задіяне значне коло суб'єктів з різними правовими повноваженнями, до того ж суб'єктів, які були з тих чи інших

причин не залученими до процесу здійснення регуляторної діяльності.

Отже, на нашу думку, саме діджиталізація регуляторної діяльності – це процес трансформації такої діяльності, що передбачає використання цифрових технологій для оптимізації вказаних вище етапів регуляторної діяльності, прийняття актуальних, з визначенням конкретних наслідків, у тому числі й економічного характеру, РА та покращення досвіду роботи органів публічного управління з підприємницьким та споживацьким секторами економіки. Серед першочергових цілей діджиталізації регуляторної діяльності можна виділити такі складові, а саме: доступність та зручність (оцифрування регуляторного процесу); покращення комунікаційних зв'язків (спрощення внутрішніх та зовнішніх комунікацій); нульова толерантність до корупції; доцільність запровадженого РА (його якість, простота використання та результативність).

Такі думки, початок яким було покладено автором у 2015 році, збіглися на часі з ідеєю Державної регуляторної служби України: «Всю регуляторну діяльність, яку тільки можна перевести в діджитал, необхідно перевести в онлайн. Не варто витрачати зайвого ресурсу держави та особистого часу бізнесу. Ініціатива команди Державної регуляторної служби України на 2023 рік: створення регуляторного порталу – сервісу планування регуляторної діяльності органів державної влади та місцевого

самоврядування, а також оцінки фінансового навантаження на бізнес» [9].

В процесі діджиталізації регуляторної діяльності рекомендуємо дотримуватись принципів, зазначених у табл. 1.

Таблиця 1

Принципи діджиталізації регуляторної діяльності

Принцип	Сутність
принцип доступності інформації у сфері регуляторної діяльності	основною гарантією додержання інформаційних прав суб'єктів у процесі здійснення регуляторної діяльності (СРД) є відкритість інформації у сфері регуляторної діяльності, що зберігається в інформаційних ресурсах регуляторних органів. Такою інформацією у сфері регуляторної діяльності є плани діяльності з підготовки проєктів РА; повідомлення про оприлюднення проєктів, аналізів регуляторного впливу та М-Тестів РА, звітів про відстеження результативності РА; рішення погоджувальних органів щодо проєктів РА; тексти РА на стадії проєктів разом з текстами аналізів їх регуляторного впливу та М-Тестами; тексти (реєстр) офіційно прийнятих РА; реєстри скасованих РА та тих, що потребують внесення змін, тощо
принцип консолідації інформації у сфері регуляторної діяльності	повинен реалізовуватися з урахуванням збереження протягом тривалого часу інформації у сфері регуляторної діяльності в інформаційних ресурсах регуляторних органів (відкритих комп'ютерних базах даних) та категорії доступу до неї – тобто, інформація у сфері регуляторної діяльності повинна бути безпосередньо доступна для всіх СРД
принцип забезпечення достовірності, збереження та захисту інформації у сфері регуляторної діяльності	у нормативно-правових актах регуляторних органів, регламентуючих інформаційну систему збереження, поширення та захисту інформації у сфері регуляторної діяльності, повинні бути передбачені процедури забезпечення достовірності і своєчасної актуалізації інформації у сфері регуляторної діяльності в інформаційних ресурсах цих органів та поновлення інформації у разі її втрати в інформаційній системі (створення системи резервних серверів – накопичувачів даних)
принцип технологічної єдності інформації у сфері регуляторної діяльності	інформаційна система збереження, поширення та захисту інформації у сфері регуляторної діяльності повинна розвиватися на основі сумісності стандартів, інтерфейсів та протоколів, єдиних правил надання інформації; відомчі та (або) технологічні бар'єри на шляху обміну інформацією повинні бути відсутніми
принцип гармонізації розкриття інформації у сфері регуляторної діяльності	у нормативно-правових актах регуляторних органів, регламентуючих інформаційну систему збереження, поширення та захисту інформації у сфері регуляторної діяльності, не повинні бути норми, що створюють умови для ізоляції від глобального інформаційного обміну; норми повинні відповідати основним підходам, що напрацьовані та успішно застосовуються у міжнародній практиці

Джерело: створено автором.

Так, дійсно цифрова взаємодія держави та суспільства економить час, знижує навантаження на органи публічного управління, посилює контроль й це доведено досвідом країн-лідерів цифрової економіки: США, Сінгапуром, Швейцарією, країнами Скандинавії.

У той самий час діджиталізація створює зони ризиків. В сучасних умовах – технологічні та військові. Перші полягають у відмінностях цифрової та людської логік прийняття рішень. Цифрова – спрямована на раціоналізацію та кількісні судження. Логіка ж посадової особи органу публічного управління визначається досвідом та розумінням людських потреб. Вона припускає досягнення результату навіть у фінансово неоптимальних умовах.

Діджиталізація змінює систему управління та способи прийняття рішень, впливаючи на якість послуг. Люди звикли взаємодіяти із кваліфікованими фахівцями. Діджиталізація ж передбачає звернення до цифрового інтерфейсу. У першому випадку була гнучкість і варіативність рішень. У другому все вирішують алгоритми.

У програмній природі домінують інструкції. Її логіка полегшує процеси, не припускаючи варіативності рішень. Вона підлаштовує послуги під обмеження технології, втрачаючи при цьому соціальну сутність. Тому важливо, щоб цифрова логіка враховувала людський чинник. «Залізо» – інструмент логістики, а генератор

послуги – посадова особа відповідного органу публічного управління. Його робота – складніша за правила, закладені в алгоритм.

Військовий вимір зони ризиків у контексті побудови цифрової держави – суттєвіший. Слабке місце діджиталізації – залежність від технічних умов. Воно проявляється в умовах знищення інфраструктури та блекауту. Це загрожує відрізанням громадян та бізнесу від цифрових послуг та втратою зв'язків, які пов'язують державу та людей.

Війна змушує переосмислювати тактику та стратегію розвитку. Поряд з цим треба зберігати ставку на діджиталізацію. Навіть за умов блекауту використовувати робочі цифрові інструменти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у статті доведено необхідність впровадження діджиталізації регуляторної діяльності в Україні у повоєнний час задля відновлення економіки та економічного зростання, незважаючи на існування низки ризиків такого процесу (технологічні: відмінності цифрової та людської логік прийняття рішень і військові: залежність від технічних умов), які нівелюються перевагами від застосування діджиталізації у сфері регуляторної діяльності (доступність та зручність; покращення комунікаційних зв'язків; нульова толерантність до корупції; доцільність запроваджених регулювань підприємництва, особливо мікро- та малого бізнесу).

В подальшому в рамках цього дослідження треба зосередити увагу на таких областях інформаційної взаємодії у сфері регуляторної діяльності:

а) центральний портал зосередження інформації у сфері регуляторної діяльності;

б) цифрова взаємодія суб'єктів у процесі здійснення регуляторної діяльності;

в) регламенти розкриття інформації у сфері регуляторної діяльності;

г) інформаційні ресурси;

г) реєстри, що стосуються накопиченої інформації у сфері регуляторної діяльності;

д) захист інформації у сфері регуляторної діяльності.

Одночасно повинні вирішуватися питання щодо:

– законодавчого забезпечення розкриття інформації у регуляторному процесі;

– зміни політичної та бізнес-культури з питань, що пропонуються для впровадження (зокрема, підтримка практики спільного використання інформації, зміни відношення до питань копіювання вже доступної інформації);

– створення інфраструктури – політики, стандартів, практик, інформаційних систем їх технічної підтримки та підготовки персоналу;

– системи вимірювання досягнутих результатів.

References:

- Pro zasady derzhavnoji reguljatornoji polityky u sferi gospodars'koji dijal'nosti: Zakon Ukrainy 11.09.2003 r. №1160-IV.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> [in Ukrainian].
- Gabler, Wirtschaftslexikon (No date = n.d.). URL: www.wirtschaftslexikon.gabler.de.
- Thomas, Ochs, Ute Anna, Riemann. *Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition* (2019). 8104. URL: www.igi-global.com/chapter/it-strategy-follows-digitalization/183799.
- Veronica, Scuotto, Francesca, Serravalle, Alan, Murray, Milena, Viassone. *Women Entrepreneurs and Strategic Decision Making in the Global Economy* (2019). 339. URL: www.igi-global.com/chapter/the-shift-towards-a-digital-business-model/220028.
- Huseyin, Kazan. *Handbook of Research on Multidisciplinary Approaches to Literacy in the Digital Age* (2019). 366. URL: www.igi-global.com/chapter/cyber-bullying-and-violence-literacy-in-the-context-of-digitalization/240423.
- Nilufer, Serenikli. *Handbook of Research on Strategic Fit and Design in Biziness Ecosystems* (2020). 669. URL: www.igi-global.com/chapter/transformation-of-biziness-with-digital-processes/235568.
- Glushhenko, O.O. (2009). *Reguljatorna polityka strymuvannja nelegal'nogo pudpryjemnyctva. Extended abstract of Doctor's thesis. L'viv.* [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennja metodyk provedennja analizu vplyvu ta vidstezhennja rezul'tatyvnosti reguljatornogo akta: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.03.2004 r. №308.* (2004). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2004-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- Didzhytalizujemo reguljatornu dijal'nist'.* URL: <https://www.drs.gov.ua/press-room/didzhytalizujemo-reguljatornu-diyalnist/> [in Ukrainian].